

GARMER & THESINGER EXPRESS

Maandelijks Nieuwsblad voor Garmerwolde
Thesinge en omstreken

15e jaargang augustus 1991

" t Is mie hier braaid noar t zin!

Deze uitspraak van de heer Tide Dijkema (89 jaar, woonachtig in "Bloemhof", Ten Boer) leek me een passende titel bij onderstaand verhaal over zijn leven. Toen we kwamen te praten over de zeventien jaar die hij nu in het bejaardentehuis woont, zei hij: "Van dag af aan was t mie hier braaid noar t zin."

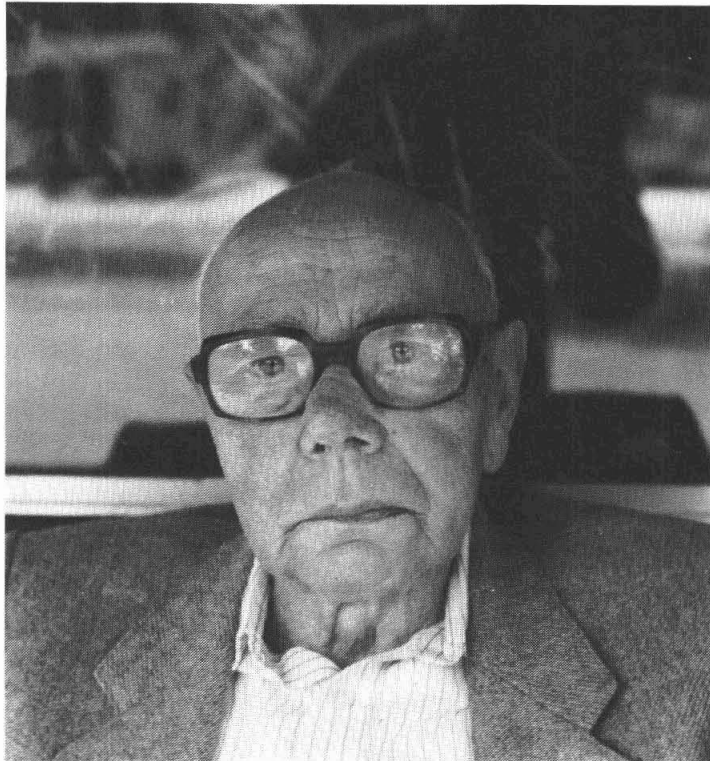
Ik had 's middags om half drie (na zijn middagslaapje) met hem afgesproken en hij ontving me met een grote pot thee en roomboterkrakelingen.

Jeugdjaren

"De eerste 6 jaren van mijn leven woonde ik in de buurt van het voormalig slachthuis in Groningen, achter het Damsterdiep. Mijn vader werkte daar als voermansknecht bij stalhouderij Boon. Ze hadden er zo'n 60 à 70 paarden en vervoerden allerlei materialen o.a. koren vanuit de schepen. Mijn vader Jan Dijkema was getrouwd met Aaltje Ellérie uit St. Annen. Opoe Ellérie kon zich als weduwe niet meer alleen "redden" en daarom zijn we in 1908 naar St. Annen verhuisd, waar mijn vader knecht werd bij café Kooiman; daar was nl. ook een dekstation voor paarden aan verbonden. Wij woonden op een klein boerderijtje bij dat dekstation, ik meen aan de St. Annerweg. Potjebuul noemden we St. Annen toen. Potjebuul is 'ruierom' en dat is dus meel met kokend water, luie vrouwenn kost, snel klaar" aldus de heer Dijkema.

Lagere school

"Ik heb één jaar in St. Annen op de lagere school gezeten,

De heer Tide Dijkema (foto: Teunis Ton)

toen verhuisden we naar de Kievitstermolen. Mijn grootmoeder ging mee en is daar overleden. Kievitstermolen ligt een half uur gaans van het dorp Thesinge (langs de Kardingermaar); we gingen dus in Thesinge naar school. Het hoofd van de openbare school was meester Reinders, een meester van Jan Ledderom. Hij was "doorlopend" uit de school. Hij was dan thuis of anderszins op pad. Wij moesten maar schrijven. Je snapt dat we niet veel hebben geleerd. Ook van speulen kin ik mie nait veul veurstellen, wel dat wie ondeugd oetvrat. Mijn vader was niet alleen molenaar op de watermolen maar werkte erbij als landarbeider, zodat hij ook veel van huis was. Wie gingen din stiekum aan de rou van meulen han-

gen om zo over de poldersloot hén te zailen. Mijn broer Jaap hing er een keertje aan en durfde er niet meer af. Dat was best gevaarlijk. Zo herinner ik me ook nog dat broer Sybolt (of misschien was het toch wel Jaap?) en ik een oude kip vingen en dan boven in de molen kropen om hem vandaaruit te laten vliegen."

Gewaaister meulen

"We hebben twaalf jaar op Kievitstermolen gewoond, daarna twaalf jaar op Gewaaister meulen, die lag op tien minuten gaans van Thesinge. Vroeger waren er wel zes molens aan die kant van Thesinge langs het Maar. Wat ik me van thuis herinner uit die periode? 't Was gezellig thuis, mijn vader speelde har-

monica en we zongen veel. Ook schaatsten we vaak op het Maar, bij ons huis. We waren dan met mijn broers en zussen Albertje, Hil, Sybolt, Heike en Jaap. We waren met ons zessen, maar de oudsten waren toen al aan het werk. Vooral mijn ouders gingen graag schaatsen; mijn pa liep zelfs in de baan."

Aan 't werk

"Na de lagere school kwam ik direct op dienst in een klein boerderijtje aan de Thesingerlaan, als leerjongen/knecht. Ik verdiende f. 180,- per jaar en moest melken, leerde ploegen en al het andere voorkomende werk. De eigenares was een vrijgezelle vrouw, Rika van Bruggen, ze had een gemengd bedrijf. Daarvandaan kwam ik intern bij een schatrijke boer met twintig paarden. Boer Pieter Bolt had twee boerderijen bij St. Annen; de boerderij waar ik werkte had hij van zijn tante op zijn verjaardag gekregen! 't Was een reuze beste man, das nait aans, de luiste kerel kon wel bie hom terecht. Ik moest zelf mijn werk opzoeken, de boer was veel weg. Maar ik heb er een goede periode gehad. Om half vijf 's morgens was het dag, dan moest ik twee koeien melken tot vijf uur en daarna een wagen vol klaver maaien voor de twintig paarden. Daarvoor had ik de tijd tot half acht want dan at ik met de "maaid".

Het eerste jaar maaide ik met de zeis, dus met de hand, in het tweede jaar van mijn dienst kwam er een maaimachine. Om half acht aten we apart, je was er als knecht en maaid, je had geen omgang, ook niet met de kinderen van

de boer, er werd alleen gegroet. In mijn eerste dienst was dat niet zo. Dit was een hogelandster boer: boven is 't "wat blijft meneer" en achter is 't "god help mie". Ja je voelt je daar wel gegriefd door.

De ochtendmaaltijd bestond uit twee snee roggebrood, zelf gekarde schapeboter en "gereven" kaas van de melkfabriek.

's Middags kregen we vaak stampot, redelijk goede kost, niet overdreven. Ik had er een goede tijd, 'k zat vaak eens even onder de dikke kastanjeboom, je werd er niet gedreven."

Verkering

"Mijn vrouw Trientje Postema, ontmoette ik op een feestje in Garmerwolde. Ze diende bij dokter Groeneveld in Groningen, haar ouders woonden in Westerbroek, ze komt uit een gezin van tien kinderen, zij is van 1901. We hadden drie jaar verkering en ik ging dan één of twee keer per week naar de stad of naar Westerbroek. We wandelden dan wat in Groningen of gingen naar haar zus op bezoek, naar de kermis en natuurlijk naar de "achtentwintigste." Zo herinner ik me nog een dikke zwarte lucht, we haastten ons uit het gedrang en waren net op tijd bij de dokter aan de Spilsluizen. Na één jaar verlovings zijn we getrouwd in Ruischerbrug. Dat was in 1925. We moesten wel zuinig wezen om te sparen."

Aan de Singel in Thesinge

"We kwamen "op Singel" te wonen, daar ook werden onze kinderen Jan, Aaltje, Roelie geboren, Later, dat wil zeggen na daar 50 jaar gewoond te hebben, verkochten we ons huis aan de journalist van der Meulen en nu wordt het huis door de familie van Rijssel bewoond.

In ons trouwen werkte ik veel en hard, dat moest ook wel want de dertiger jaren waren zeer arm. Zo heb ik op 't holtstek gewerkt, op de kunstmestloods in Ruischerbrug moest ik zware zakken sjouwen en ook vervoerde ik per Apollopraam suikerbieten naar de suikerfabriek. Als landarbeider werkte ik dertien jaar bij Rikkert Oudman op Achter-Thesinge. We waren daar met zijn drieën uit Thesinge: Roelf Robbe, Aalje Koopman en ik. We bewerkten met paardekracht 40 ha.

bouwland. Daarna werkte ik ook dertien jaar bij huurboer Piet Huizinga op Bovenrijge (naast de gebroeders Schutter). Dat waren heel plezierige mensen, dus daar werkte je graag. De laatste dertien jaar, ja ook toevallig dertien jaar, was ik bij Dieters ook op Bovenrijge. Dat was daar heel mooi en makkelijk werk, niet zwaar want alles ging machinaal."

"Op pensioen"

"Vanwege mijn rug kwam ik op 59-jarige leeftijd "op pensioen". Eerst was ik nog voor 50% afgekeurd, maar dat was niet naar mijn aard, want toen moest ik achteraan lopen i.p.v. vooraan. Het eerste jaar thuis vond ik wel moeilijk, maar na dat eerste jaar beviel het me goed. Ik ben altijd veel met het gezin en de kinderen

opgetrokken, heb nu ook een goede verhouding met de kinderen. Ook toen ze klein waren het t laank west dat ze alle drie nog boven op mien rug zaten te rementen en te vroszeln. 's Avonds na het werk was ik veel in de moestuin, we verbouwden alles voor onszelf. Ontspanning? Ja, t was der aans nait bie as waarken. Maar eenmaal "op pensioen" heb ik me ook nooit verveeld: ik ging vaak vissen, lapte stoelen of deed andere karweitjes en we gingen ook veel op visite o.a. naar mijn dochter in Rotterdam."

Over het wonen in Thesinge: "Dat was goed, maar vroeger hadden de gereformeerden de overhand, je had slechts een beetje omgang met mekaar, ook die gescheiden scholen werkten dat in de hand. Onze kant hing er maar

"Bloemhof". Tide Dijkema is blij dat hij er zit. (foto: Teunis Ton)

Motor of bromfiets MOTORENHANDEL Joop Noordhof

Bovag-lid

Levering van alle soorten
rijwielen, motoren,
bromfietsen

ZUNDAPP - KREIDLER - GARELLI
VESPA - TOMOS - YAMAHA
FANTIC

○ Alle kleuren en modellen uit voorraad
leverbaar ○ Vele accessoires en onderdelen
○ Prima service en reparatie

RIJKSWEG 15
GARMERWOLDE
TELEFOON 05902-1624

Werkplaats 's maandags de gehele
dag gesloten.

Schildersbedrijf H. HOFSTEDÉ

verf - glas - behang -
klompen - laarzen -

9797 PC Thesinge,
G. N. Schutterlaan 28,
telefoon 05902-1957

GEZIEN...

dat u bij Vos Optiek meer bril
krijgt voor uw geld.
Grote keuze in uiterst be-
taalbare monturen van
de bekende merken
met betrouwbare
garantie en
service

GEHOORD...

Dat u voor een deskundig
advies ook bij eer-

HOORAPPARAAT
bij Vos Audio moet zijn.

Fida Erkend
(Huisbezoek op afspraak)

VOS OPTIEK AUDIO

OUDE EBBINGESTRAAT 65 - 9712 HE GRONINGEN - TEL. 050-129102

een beetje bij toen er eens een gezamenlijk feest was, dat wilde dus niet. Ik zat toen ook nog niet in verenigingen, dat kwam later in Bloemhof."

Bloemhof

"Omdat mijn vrouw slechter werd, ze was erg duizelig en begon o.a. dingen te vergeten, besloten we ons op te geven voor het nieuwe bejaardentehuis in Ten Boer. In 1972 was Bloemhof klaargekomen en wij zijn hier in 1974 komen wonen. We hebben de eerste tien jaren hier samen een goede tijd gehad, we fietsten veel, gingen weg en deden mee aan allerlei activiteiten in het huis. De ziekte van Alzheimer van mijn vrouw maakte het onmogelijk dat ze hier kon blijven. Hoewel ze van directiewege ons van alle kanten zeer terwille zijn geweest, is ze zes jaar geleden naar Innersdijk gegaan en daar wordt ze prima verzorgd. Dat kan hier niet zo, daar zijn ze hier niet voor opgeleid, dus heb ik daar vrede mee. Hoewel, dat van mijn vrouw draag je toch altijd bij je, dat gaat nooit vot. Ik bezoek haar nu één maal per week (mijn zoon haalt me dan), toen ik nog kon fietsen ging ik twee keer per week. Ze wordt gestadig minder, ze loopt niet meer en ze herkent me ook niet meer.

Dagindeling

"Ik sta 's morgens omstreeks kwart over acht op en zorg dat ik tegen koffietijd in de grote zaal ben voor het gezamenlijk koffiedrinken. Daarna doe ik soms wat inko-

pen, hier in de winkel of bij Storteboom of bij de Spar. Dinsdags ga ik meestal naar de markt. Ook zit ik soms voor in de hal wat te praten met medebewoners. Toen ik nog wat fitter was deed ik vaak wat schietkarwaikes veur de doames. Zo heb ik ook de directrice mee helpen verhuizen naar Amsterdam. In mijn actieve periode zat ik hier in de bejaardencommissie, eerst voorzitter, toen penningmeester, dus dat was 's avonds vaak vergaderen: één keer per maand met de directeur en één keer per maand met het bestuur. Maar ik kan geen pen meer hantieren vanwege de reuma, dus kon ik ook geen penningmeester meer zijn. Dat was mijn laatste functie. We organiseerden ook verschillende activiteiten mee in de grote zaal, zoals bingo, zang, toneel, Sinterklaas en kerstviering. Ja, het bevat me hier reusachtig. Na het middageten doe ik de laatste tijd een middagdutje, dan drinken we van onze verdieping meestal gezamenlijk thee op de overloop bij de lift en afhankelijk van het weer zitten we soms buiten in het zonnetje of ik lees wat op mijn kamer. Ik heb hier een mooi uitzicht en veel zon. 's Avonds is er weer koffie bij de lift tot negen uur. Soms kijk ik t.v., of lees de krant of een boek uit de bibliotheek van het huis, mor hier oet de bibliotheek is 't apmoal zo biebelachtig. Nee, huishoudelijk werk hoef ik niet veel te doen, wel de bloemen water geven. Eén maal per week krijgt de kamer een beurt door een medewerkster.

Terugblik en vooruitblik

"Na de oorlog konden de gewone mensen wel "tevreden wezen", voor de oorlog was het kraben: moordend werk op de kunstmestfabriek voor f. 25,- per week. Bij een boer verdiende je toen f. 12,- per week. Maar als je je kinderen wilde laten leren moest je dat zware werk er wel naast doen. Op mijn leven terugkijkend zeg ik: "t Was een goed besteed leven en ik ben nog blij dat ik leef." Er zitten hier

ook die zeggen: "Ik wol dat 't èn d'r mor heer was", maar ik hoop dat ik nog maar zo blijf, dat ik in en om Bloemhof kan lopen, as je mor nait in je koaertje opsloten zitten motten.

En je wilt graag dat er ook eens een mens komt, want als je echt oud wordt, neemt dat natuurlijk af. Mor van dag of aan was t mie hier braaid noar t zin en dat is nog zo!"

Tineke Werkman-Uitham

Gemeentedag Ten Boer: veel te doen en te zien

Zaterdag 21 september is er een landelijke gemeentedag. Ook in Ten Boer staan op die dag de deuren van het gemeentehuis wijd open. 's Morgens vroeg is er een feestelijk ontbijt met burgemeester, wethouders en raadsleden. Wie aan dit ontbijt wil deelnemen, zal er wel iets voor over moeten hebben. Er zijn namelijk maar zestig kaarten beschikbaar. Let op de aankondiging in de Noorderkrant.

Om kwart over negen vertrekt vanaf de Boltweg de drumband. Tegen half tien bereikt de stoet het gemeentehuis, waar de verschillende muziekkorpsen - uiteraard ook die van Thesinge en Garmerwolde - een gezamenlijk optreden verzorgen.

Om tien uur worden twee exposities geopend: eentje van de fotowedstrijd (u kunt daar

nog aan meedoen!) en eentje van de scholen in de gemeente, die in het kader van deze gemeentedag een 'milieu-opdracht' hebben gekregen. Ook buiten is er het een en ander te zien, want politie, brandweer en gemeentereiniging parkeren daar diverse interessante voertuigen.

Om elf uur begint er een raadsvergadering. De echte bestuurders mogen hierbij hooguit toekijken, want voor deze keer heeft de jeugd het voor het zeggen.

U kunt de hele morgen zomaar eens het gemeentehuis binnenlopen, vragen stellen aan de burgemeester of aan een wethouder en de koffie is gratis. Tot half één bent u welkom.

Elisabeth Tolenaar

Ik zeg, je bank moet binnen fietsbereik zijn...

Inderdaad. Geld moet u bij de hand hebben. Betalingen moet u even kunnen regelen.

En daarom moet uw bank dicht in de buurt zijn.

Naar de Rabobank hoeft u niet ver te fietsen...

Rabobank
Binnen fietsbereik.

Johan Mollema oefent geduld

Nogal lijdzaam moet Johan Mollema 's morgens toezien hoe zijn vervanger achter het stuur kruipt van de winkelwagens en hoe zijn vrouw Aaltje met kratten en dozen loopt te sjouwen.

Twee maanden geleden werd onze melkboer geveld door een hernia. De eerste veertien dagen waren het zwaarst. Johan lag met pijn op bed, zoon Bert was nog druk bezig te herstellen van zijn ernstige bromfietsongeluk en bovendien was net de vakantieperiode begonnen, waardoor de twee vaste invallers van de zuivelbond niet dadelijk voor een goede vervanging konden zorgen.

Aaltje vertelt: 'Ik begon om zeven uur en 's avonds tegen tien kon ik aan het huishouden beginnen. Dat was geen doen. Nu is het allemaal geregeld en het loopt wel. Ook dankzij mijn moeder trouwens, want die helpt hier in huis.'

Het vak dat Johan Mollema uitoefent, valt onder de zwaarste beroepen. 'Je ziet tegenwoordig dat er heel weinig animo is als er in de provincie een wijk vrijkomt,' zegt hij. 'Het is een zwaar vak, al zou je dat misschien niet denken. Maar elk pak suiker dat je verkoopt gaat minstens een paar keer door je handen. Dat zijn heel wat kilo's in een week. Flessen, kratjes bier - je moet nu eenmaal heel veel tillen. Bovendien ben je eraan gewend om service te verlenen. Als er ouderen zijn met een zware tas,

Johan en Aaltje Mollema. Johan loopt weer, maar tillen mag nog niet. (foto: Teunis Ton)

dan loop je dus even mee naar de voordeur. Dat hoort er zo bij.'

Maar voorlopig mag Johan geen tassen dragen, al valt het hem moeilijk. Hij zal geduld moeten oefenen. 'Ik ben niet geopereerd. Omdat de pijn door rust minder werd,

besloten de artsen eerst af te wachten. Van een operatie kunnen ze ook niet altijd succes garanderen. Maar je weet nu dat die hernia er nog steeds zit en het blijft dus oppassen. Zodra je wat minder pijn voelt, denk je al gauw: acht, toe maar. Even dit aan-

pakken, even dat helpen wegzetten. Maar ja, als ik te vlug weer aan de slag wil, heb je dikke kans dat het een weekje goed gaat en dat ik daarna weer voor maanden uit de roulatie ben.'

Ondertussen doet Aaltje Mollema samen met de vervanger de dagelijkse ronde door Thesinge en Garmerwolde. Wie Johan 't meeste missen? 'De kinderen', zegt Aaltje. Overigens: er is een jubileum op komst. Vijftienving jaar geleden begon Johan namelijk zijn loopbaan als melkboer in Thesinge. Op welke datum dat precies is? Zelfs Aaltje kan er niet achter komen. Johan zwijgt in alle talen, maar wie het weet mag het zeggen.

Elisabeth Tolenaar

Mededeling:

Aan de oud-leden en -donateurs van de Sportvereniging Thesinge: Mededeling:

De Sportvereniging Thesinge funktioneert al jaren niet meer. Er staat echter nog steeds een flink bedrag op de bank. In onderling overleg heeft het bestuur besloten dit bedrag te schenken aan de Verenigingen voor Dorpsbelangen in Thesinge en Garmerwolde. Zo vloeit het geld van de leden weer terug naar beide dorpen en komt het ten goede aan de inwoners.

Tjeerd Vink, voorzitter
Jannie Sibma, secretaresse
Thonie Remkes, penningmeester

Installatiebedrijf
Fa. W. KOOI & Zn.

MIDDELBERT
050-416263

ENGELBERT
050-416217

**GAS - WATER
ELECTRA**

HOUT, PLAATMATERIAAL
voor zeer scherpe prijzen

- 1e kwaliteit
- Ruime sortering
- Goede service
- ook voor: ijzerwaren, verf, keukens, tuinhout, kasten

VRUJBLIJVEND PRIJSOPGAVE

GRATIS BEZORGING
behalve
schermen
serrigels
betsen

**HOUTMARKT
NIJDAM**

Woldweg 6-8 - Ruischerbrug -
Telefoon 050-416135
Gratis op maat

Tegenover wijk Lewerborg

**WASMACHINE,
KOELKAST, OVEN,
DROGER OF UW
TELEVISIE ENZ.
DEFECT?**

**Krijn Veuger
repareert
correct !!!**

Repareert bij u thuis
of in de werkplaats.

Ook voor onderdelen.

Rijksweg 130 B1,
GRONINGEN
tel. 050 - 419791

verzorgde voeten
komen verder

ingegroeide nagels
eeltvorming
likdoorns

voor voetanamnese
massage
reflexzône-
therapie

Marleen Ossentjok
Dorpsweg 18
Garmerwolde
050-418468

Velen van ons denken terug aan de jaren rond het twintigste levensjaar, waarin men als jong volwassene indrukken opdeed of zaken beleefd heeft die ons, ons verdere leven bijblijven.

Weinig mensen zullen op dit moment kunnen zeggen dat zij hun dienstplicht in de eerste wereldoorlog vervulden, Jan Steenhuis, lichter mei 1918 en derhalve een zogenaamde super ouwe stomp. Ton Werdekker, die met de heer Steenhuis sprak, heeft veel bewondering voor het werkelijk formidabele geheugen van de nu bijna 93-jarige heer Steenhuis.

Dienstplicht

"Op twee mei 1918 moesten wij ons melden in de Korenbeurs op de Vismarkt en nadat gecontroleerd was of een ieder aanwezig was werden wij afgemarcheerd naar het hoofdstation.

Mijn reisdoel was Assen waar ik werd ingedeeld bij het 12e regiment infanterie. Ons werk bestond, naast de opleiding, uit het bewaken van de dienstweigeraars die in lange cellenbloks ondergebracht waren. Onder anderen een zoon van de familie Wagenborgen uit Delfzijl. Die jongen had zijn viool bij zich en als hij begon te spelen dan kwam er van wachtlopen niet al te veel meer terecht, zo mooi kon hij spelen. Ook moesten wij een kerel bewaken die niet te bewaken was. Welke boei men hem ook om deed, binnen enkele minuten had hij hem weer af. Op een gegeven moment kwam een

Toen ik twintig was

Jan J. Steenhuis is fraai uniform. Foto: Jac. Bollegraf aan de Boschstraat in Winschoten.

soldaat bij zijn cel en ontdekte dat de vogel gevlogen was. De speciaal voor hem gemaakte boeien lagen op zijn strozak en de loodzwarte celdeur was compleet uit de deurpost getild en dwars door een tralieraam gesmeten."

Onrust

"De Eerste Wereldoorlog was inmiddels afgelopen en

omdat de demobilisatie lang op zich liet wachten braken er in bepaalde kazernes onrusten uit. Omdat wij gewoon onze dienstplicht vervulden, moesten wij in oktober 1918 met volle bepakking vertrekken naar kamp Millingen bij Hilversum. Hier was de hele bende losgeslagen omdat er geen eten meer voorhanden was. Nadat men in de kantine alles kort en klein had geslagen, moesten de officieren

op pad om brood te halen voor de manschappen.

Inmiddels was de onrust ook overgeslagen op andere legerplaatsen en zo gingen wij in november 1918 met de trein naar Stroe vanwaar wij werden afgemarcheerd naar de Harskamp. Op het kazerneterrein werden wij niet bepaald vrolijk ontvangen, maar toen wij eenmaal in de houten loods waren aangekomen, welke ons als onderdak zou dienen, trakteerde één van de opstandigen ons op een emmer bier. Nadat men alle officieren de kazerne uitgejaagd had, was de meute terecht gekomen in de officiersmess waar men zich vol liet lopen met alles wat naar alcohol rook. Toen er niets meer te drinken viel, heeft men het gebouw en vier barakken in de brand gestoken."

Smokkel

Dit heeft tot 11 november 1918 geduurd. Hierna zijn wij weer naar Assen gegaan. Omdat er in Duitsland na de oorlog niets meer te koop was, werd er op een enorme schaal gesmokkeld. Dus onze volgende opdracht was het bewaken van de grens. Eerst bij Vliegghuis in de buurt van Coevorden en Nieuw Schonebeek en daarna bij Bellingwolde. Achter Hotel Rijderland konden wij onze tenten opslaan. Dat was een prima plek omdat het hotel een best pilsje schonk waarop wij als soldaat korting kregen.

Het wachtlopen was onder-

BURINGA

■ **SANITAIR en CV HANDEL**

A. BURINGA
L. V.D. VEENSTRAAT 24
9798 PL GARMERWOLDE
TELEFOON 050-416049

voor:
Dumperwerkzaamheden,
maaikorven en persen van
hooi en stroo staan wij
altijd voor u klaar

**LOONBEDRIJF
W. LODE**

Lageweg 20
9798 TG Garmerwolde
tel. 050 - 418610

Auto- en Motorrijdschool

K. J. Vriesema

Wigboldstraat 20, Ten Boer
Tel.: 05902-1905

Dinsdagavond - theorieavond
Examentraining per computer

**KLAUWERZORGING
R. v.d. Woude**
voor al uw
KOEIEN EN SCHAPEN

- * behandeling rotkreupel
- * horens zagen
- * stieren ringen

BEL VOOR EEN AFSpraak:
Garmerwolde: 050-424962

De 'Bolsjewikenvangers' in Bellingwolde.

verdeeld in enerzijds patrouilles lopen en anderzijds het bewaken van een grensbrug. Een eenheid bestond uit vier man en een burger-Commies of een soldaat-Commies en de dienst duurde 24 uur per keer. Ondanks onze bewaking werd er onverminderd gesmokkeld en op een gegeven mo-

ment kwamen wij erachter dat bij het wisselen van de wacht, wanneer de nieuwe ploeg de oude ploeg kwam aflossen, iemand de brug snel dicht draaide zodat alle smokkelwaar, welke al van tevoren in de bosjes was klaargelegd, kon worden overgebracht. Hier had men ruim de tijd voor omdat het wisselen gepaard ging met koffie drinken en nog even een babbeltje.

Afzwaaien

"Bellingwolde was ons laatste station voor wij in oktober 1919 afzwaaiden in het Engelse Kamp achter het Sterbos. Vergeleken bij sommige soldaten die vlak voor het begin van de Eerste Wereldoorlog afzwaaiden, daarop direct weer onder de wapenen moesten en gedurende de hele oorlog soldaat bleven en derhalve soms zes jaar soldaat waren, heb ik gezien de tijd waarin we toen leefden een korte diensttijd gehad."

Ton Werdekker

Toekomstdroom werd werkelijkheid

In februari 1990 schreef Leonie Schuur in de G & T over haar toekomstdroom: deelname aan de 17de wereldjamboree in Korea. Als ze tenminste mee zou gaan. Die droom is werkelijkheid geworden. Leonie is op 22 juli vanaf Schiphol vertrokken, om eerst twee weken op Java in Indonesië door te brengen. Na dit verblijf is ze naar Korea doorgereisd om deel te nemen aan de wereldjamboree. In de volgende G & T zal ze haar verhaal vertellen.

Landbouwhulp aan Zaïre

Via Wim Maat (een oud-inwoner van Garmerwolde) kwam ik in contact met Heri Njila, een student aan de Rijksuniversiteit te Groningen. Van oorsprong komt hij uit Zaïre, een sinds 1960 onafhankelijk land in Afrika. Na zijn studie hoopt hij weer terug te keren naar zijn geboortedorp Ngo-vi, in de provincie Sud-Kivu. Omdat Heri Njila graag iets wil doen om zijn landgenoten te helpen, probeert hij een landbouwproject op te zetten. De CBTC (Christelijke Boeren- en Tuindersbond) staat hem hierbij met raad en daad terzijde. Ook de stichting "Gered Gereedschap" werd door hem benaderd. Het project omdat de volgende plannen:

Proberen een paar tweedehands tractoren (goedkoop) in handen te krijgen. Ook een ploeg, waterpomp (niet elektrisch) en allerlei handgereedschap (schop, vork, cultivator, zeis, kruiwagen) zijn van harte welkom. Verder zijn herstelmaterialen onontbeerlijk. Als u nog iets hebt liggen, wil hij het graag van u overnemen.

Er is een opslagruimte nodig. Wie kan hem hieraan helpen?

Een paar jonge mensen uit Zaïre moeten naar Nederland komen om met de machines te leren werken. De moeilijkheid is om hen hier te krijgen (reiskosten). Verder zijn er akkerbouwbedrijven nodig, waar de mensen als volontair kunnen werken. Misschien iets voor een landbouwvereniging?

Eigenlijk zouden één of meer Nederlandse boeren naar Zaïre moeten om de mogelijkheden daar te bekijken. Iets voor het winterseizoen? De akkerbouwers hebben hier dan weinig werk en in Zaïre is het lekker weer.

In Zaïre bestaat veel belangstelling voor de plannen van Heri Njila: er heeft zich reeds een aantal groepen met een verzoek om hulp bij hem aangemeld. Het project staat echter nog in de kinderschoenen. Als u iets voor hem heeft of op de één of andere manier denkt te kunnen helpen, neem dan even contact met mij op. (tel. 050-415335).

Hillie Ramaker-Tepper.

Meer bewegen voor ouderen

Het nieuwe seizoen begint in september. Na 3 maanden vakantie-stop is het hoog tijd de spieren los te werken. De tijden blijven hetzelfde als het vorig jaar. THESINGE: maandag 2 september van 14.15 - 15.15 uur. GARMERWOLDE: vrijdag 6 september van 14.00 - 15.00 uur. Mensen die belangstelling hebben voor deze 55+ - gymnastiekgroepjes kunnen vrijblijvend komen kijken of (liever nog) meedoen.

Truus Top

Wij repareren al uw

SIERADEN HORLOGES en KLOKKEN

Alles gebeurt in ons eigen atelier, gediplomeerd uurwerkmaker en goudsmid.

★ 25 jaar ervaring!

Eventueel prijsopgave vooraf

Uw vakman juwelier

Henk Meijer

M. Veningastraat 12
Hoogezand-Tel. 05980-94066
Ruime parkeergelegenheid

reparatie's kunnen ook
worden afgegeven op
Dorpsweg 11 te Garmerwolde
050-420202 na 18.00 uur

"Hé Jan, hebben de burens nu alwéér een nieuwe bank?"

Nee! Want door het unieke leerverf-procedé van Allround Lederservice is hun bankstel weer als nieuw.

Duur? Nee, zeker niet in verhouding met de aanschafprijs. Bel voor meer informatie: 050-424205

ALLROUND

LEDER SERVICE

J.E.G. Ruiter Tel. 050-424205

Oude Rijksweg 20 9798 PB Groningen / Garmerwolde

Openluchtspel 'Vrijersmarkt' in 't Dörp'

Ton Werdekker en Eltje van Huis. (foto: Henk Remerie)

Op vrijdag 23 en zaterdag 24 augustus heeft rederijkerskamer Wester het openluchtspel 'Vrijersmarkt in 't Dörp' opgevoerd. Tenminste, als het weer hen en ons niet in de steek heeft gelaten. G en T express kan in dit nummer geen verslag geven van de opvoering, omdat de kopijdatum eerder sluit dan de opvoering plaatsvindt. Toch willen wij u met een aantal foto's iets van de sfeer laten proeven. G en T express mocht aanwezig zijn bij een van de laatste repetities. Daarvoor had een deel van de spelers zich al in toneelkostuum gestoken. En natuurlijk werd er gerepeteerd op het prachtige

decor van het openluchttheater achter transportbedrijf Jansen.

Tijdens de repetities gaf Jan Veenstra, regisseur van het gezelschap, de laatste aanwijzingen om het spel van de acteurs nog beter tot hun recht te laten komen. Accenten in teksten werden veranderd, tempo van opkomen en afgaan werden nog beter op elkaar afgestemd, een handgemeen werd levensecht gespeeld en uitgeprobeerd. Door de spanning waarin werd gewerkt, vergaten de spelers soms hun tekst, zodat mevrouw Pia Pops haar werk als souffleuse kon

doen.

Er werd hard gewerkt, maar toch was de sfeer ontspannen. Om versprekingen werd smakelijk gelachen. Ook het bestuur van de rederijkerskamer kwam belangstelling tonen. De laatste loodjes wegen het zwaarst, maar rederijkerskamer Wester gaat er hard tegenaan om ook de uitvoering van dit jaar weer tot een succes te maken.

In het volgende nummer van G en T express zal Ton Werdekker verslag doen van de spanning achter de coulissen tijdens een van de uitvoeringen.

Thesinge op de creatieve toer

Het initiatief om Thesingers hun creatieve uitingen te laten bezichtigen en beluisteren in een creatieve toer door het dorp gaat door! De oproep van de voorbereidingsgroep heeft voldoende en zeer uiteenlopende aanmeldingen opgeleverd. Op 28 september kunnen belangstellenden bij mensen thuis en op een of meer centrale locaties genieten van muziek, tekeningen en schilderijen, calligrafie, bijzondere dieren, de kunst van het pianostemmen en allerlei ander handwerk.

's Ochtends kan, waarschijnlijk op school, een folder met een routebeschrijving en verdere informatie worden afgehaald. Tot 17.00 uur kunnen mensen dan naar hun eigen tempo en belangstelling het werk van dorpsgenoten bewonderen.

In september volgt in een huis-aan-huis bericht nadere informatie.

Mensen die zich alsnog willen opgeven, kunnen dat tot 10 september doen bij een van de organisatoren.

Namens de voorbereidingsgroep, Aly Pepping

AQUATHERM

- Centrale verwarming
- Sanitaire installaties
- Loodgieterswerken
- Service en onderhoud

aquatherm installaties bv
telefoon (050) 41 32 32

Flensburgweg 16
9723 TN Groningen

Slager

J. FEENSTRA

Rijksweg 145 - Ruischerbrug
Tel. 050-416413

- * Voor 1e kwaliteit en messcherpe prijzen.
- * Iedere week aanbiedingen en vele nieuwe ideeën
- * Tevens iedere dinsdagmiddag op de markt in Ten Boer

Culturele vereniging: veelzijdige start nieuw seizoen

De eerste activiteit van de **Culturele Vereniging gemeente Ten Boer** in het nieuwe seizoen is al weer achter de rug wanneer deze Garmer & Thesinger van de persen rolt. In de kerk van Woltersum vond op vrijdagavond 16 augustus een optreden plaats van **Super Librum** een eminent, wereldvermaard ensemble dat zich specialiseert in oude muziek. Elders in deze krant vindt u een recensie van dit concert.

Zoals u zo langzamerhand van ons gewend bent proberen wij ook dit seizoen weer zoveel mogelijk verschillende uitingen van cultuur binnen onze gemeente te halen. Op het moment is het geplande programma zó uitgebreid dat in het vervolg onze activiteiten niet meer per trimester, maar per maand zullen worden aangekondigd. Hier volgt de programmering voor de maand september:

* 7 september 21.30 uur - De Meul'n St. Annen

Een **bluesconcert** met plaatselijk bekende artiesten van naam, zoals Fred Reining en John Morris. Georganiseerd door het C.B.F. van Sint Annen in samenwerking met de culturele vereniging.

* 7 en 8 september 20.30 uur a.b. "De Volharding" Woltersum

Toneelgezelschap **Theater te Water** met "CHINEZEN",

twee eigengereide Chinese komedies: moord en doodslag, verliefdheid, wraak. Komt dat zien!

*21 september 20.00 uur Kloosterkerk Thesinge

Wereldartiest **Ronald Moelker**, blokfluit en portatief, deel uitmakend van het eerdergenoemde klasse-ensemble "Super Librum", komt in Thesinge een try-out geven van een van de parels uit de muziekgeschiedenis: de Fantasieën van G. Ph. Telemann voor solo blokfluit. De serie bestaat uit twaalf, ons concert - dat mede wordt georganiseerd door de stichting OSA, bevat de helft: zes Fantasieën. Moelker vertolkt deze droommuziek op de voice flute, een bijzonder instrument met een veel rijkere klank dan de "gewone" blokfluit. Voor de fijnproevers! Toegang gratis.

* 27 september 20.00 uur - Kloosterkerk Ten Boer

Brassband HEMAN besluit het Mozartjaar 1991 met een zinderend Mozartprogramma, waaronder (delen uit) "Don Giovanni" en "Die Zauberflöte", het Requiem, "Eine Kleine Nachtmusik" en Ave Verum Corpus".

Heman is herhaaldelijk bekroond en geprezen en promoveerde onlangs naar de tweede divisie! Dit concert is verplichte kost voor elke muzikliefhebber.

Ton Heuvelmans

Thesinge en Garmerwolde als eersten op de kabel aangesloten

In juli hebben verschillende bewoners van de gemeente Ten Boer een brief ontvangen van de EGD met informatie over het kabeltelevisienet.

Een aantal straten in Garmerwolde zijn in deze ronde van aansluiting uitgesloten, zoals de Geweideweg, de Grasdijkweg en de Lageweg. Deze straten vallen niet binnen de zogenaamde machtigingsgebieden. De EGD heeft in duidelijk overleg met het gemeentebestuur van Ten Boer deze machtigingsgebieden vastgesteld. De gemeenteraad heeft het uiteindelijke plan goedgekeurd. De uitgesloten straten hebben een actiegroep gevormd die een brief met bezwaren tegen uitsluiting van bekabeling naar de EGD heeft gestuurd. De heer J. H. van der Meer, medewerker CAI bij de EGD, legt uit waarom bepaalde straten zijn uitgesloten: 'De straten achter het Damsterdiep komen in deze ronde niet in aanmerking voor bekabeling. Dat zou veel te duur worden. We moeten daarvoor een kabel onder het diep door leggen. Zoiets kost toch gauw f. 25.000,- tot f. 30.000,-. Voor de Lageweg gelden weer andere redenen, maar ook daar spelen hogere kosten een rol. Toch wil dit niet zeggen dat deze straten nooit aangesloten kunnen worden op de CAI. Die aansluiting zal dan onder andere voorwaarden gebeuren dan die we nu kunnen aanbieden. Wij hebben de brief van de actiegroep ontvangen en ook

de gemeente Ten Boer hierover geïnformeerd. Nu is het afwachten met welk advies de gemeente komt.

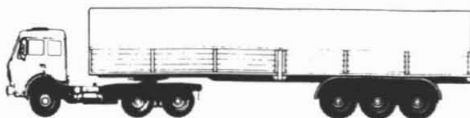
Knelpunten

De heer J. H. Feiman, technisch medewerker van de gemeente Ten Boer, geeft aan dat in de bekabeling van de gemeente niet alle straten en woonhuizen zijn begrepen. 'De EGD is met een voorstel naar de gemeente gekomen waarmee de gemeenteraad akkoord is gegaan. Onrendabele gebieden in de gemeente zijn na veel wikken en wegen bij de huidige planning niet opgenomen. Wij zijn op dit moment bezig alle knelpunten binnen de gemeente te inventariseren. De Lageweg is zo'n knelpunt en ook het gebied achter het Damsterdiep. Naar verwachting zal half september duidelijk zijn wat er met deze gebieden gebeurt. Dan kan ook de actiegroep een reactie op haar brief krijgen.'

Start werkzaamheden

Meteen na de bouwvakantie, op maandag 5 augustus, is begonnen met de voorbereidingen van de aanleg. Als alles naar wens verloopt, zal de bekabeling rond zijn op 1 maart 1992. Thesinge en Garmerwolde zullen dan als eersten kunnen genieten van de mogelijkheden die de kabel hen biedt.

Tiny Smit

K. JANSEN TRANSPORTBEDRIJF

VERVOER VAN LOSGESTORTE GOEDEREN

GEISOLEERDE ONDERLOSSERS
KIPPERS
PALLETVERVOER
VERHUIZINGEN

GEWEIDEWEG 11
9798 TA GARMERWOLDE (GR.)
TEL. 050-416365

AANNEMERSBEDRIJF

nieuwbouw
verbouw en
onderhoud

oude rijksweg 11
GARMERWOLDE
tel. 050-416501

Wat is Garmerwolde zonder haar kerk?

Voor school heeft Rolf Jurjens een werkstuk geschreven over de kerken in de gemeente Ten Boer, onder de titel 'Wat is Groningen zonder haar kerken?' G en T express zal dit werkstuk in een aantal afleveringen publiceren. In dit nummer leest u het eerste deel over de Hervormde kerk in Garmerwolde. Verder vertelt Rolf wat de kenmerken zijn van de Romano-gotische stijl. In het volgende nummer van G en T express komt de kerk van Garmerwolde nog verder aan bod. Daarna kunt u lezen over de kerken in Ten Boer, Thesinge, Wittewierum, Woltersum en Lellens.

Verhalen vertellen

Al eeuwen lang staan ze in het Groninger landschap, de kerken van de gemeente Ten Boer. Elke dag kom je er langs, maar nooit kijk je goed naar ze en de geschiedenis is je evenmin bekend. Als de stenen konden spreken, dan konden ze veel verhalen vertellen over wat er in de loop der eeuwen rondom de kerken zich heeft afgespeeld. Maar omdat de stenen wel voor eeuwig zullen blijven zwijgen, heb ik besloten om de geschiedenis van deze kerken te achterhalen en om hun uiterlijk te beschrijven, zodat we in het vervolg wat beter naar onze Ten Boerster kerken zullen kijken.

Garmerwolde

De romaanse-gotische kruiskerk en toren zijn gebouwd in

Hervormde Kerk in Garmerwolde. (foto: Henk Remerie)

de tweede helft van de 13de eeuw. Van oorsprong was de kerk rooms-katholiek, maar in 1594 werd de kerk tijdens de Reformatie in gebruik genomen door de protestanten. Alles wat aan de rooms-katholieke eredienst herinnerde werd verwijderd, behalve de piscina. De beschilderde gewelven werden gewit.

Rond 1830 verkeerden kerk en toren in een slechte toestand, in 1841 werd de toren hersteld en in 1845 de kerk. Ondanks de herstelwerkzaamheden verkeerde de kerk nog steeds in een slechte staat en kwam het plan om de hele kerk af te breken. Door geldgebrek besloot men echter om een deel van het schip af te breken.

In 1886 werden de noorder- en zuiderarm afgesloten, omdat de overgebleven T-vormige ruimte niet voldeed aan de eredienst. Dit bleef zo tot de restauratie tussen 1941 en

1943. Tijdens deze restauratie kreeg ook het orgel (gebouwd tussen 1849-1851) een beurt. Dit gebeurde echter zo onzorgvuldig, dat sindsdien een aantal registers zijn verdwenen. Waarschijnlijk zijn van de pijpen Duitse kogels gemaakt. In 1943 zijn de twee torenklokken door de Duitsers geroofd; slechts één is er teruggekomen.

Kenmerken Romano-gotiek

In de eerste helft van de 13de eeuw, meer in het bijzonder tussen 1225 en 1250, begon men in Groningen kerken te bouwen, die zich van de romaanse en de latere gotische kerken onderscheiden. Men noemt deze stijl de romano-gotiek. Deze stijl was eigenlijk de overgang van romaans naar gotisch. In het begin van de romano-gotiek overheerst de

rondboog en aan het einde van deze stijlperiode overheerst de spitsboog.

Rijke versiering

In de plattegrond en koorvorm is duidelijk een ontwikkeling waar te nemen vanaf de tweede kwart van de 13de eeuw. De romano-gotische bouwmeesters hadden een voorliefde voor een eenvoudige doch zware profilering. Nissen, vensters en ingangen zijn meestal met rondstaafbogen omgeven. De muurpartijen van romano-gotische kerken vormen met hun indeling een rijke versiering.

Vakindeling

De travee-indeling wordt in de muurvlakken aangegeven door de lisenen. Een travee is dat gedeelte van het gewelf dat zich tussen twee gordelbogen bevindt en een lisene is een vertikaal verlopende, iets van de muur vooruit-springende band. Het inspringende gedeelte wordt spaarveld genoemd. Naast deze vertikale vakindeling zijn de muren ook dikwijls horizontaal in een beneden- en bovenzone verdeeld, vooral in de tweede helft van de 13de eeuw. Het hoogtepunt vindt men meestal aan de oostgevel. Vooral bij de topgevel vindt men daar een rijke verscheidenheid aan siermetselwerk, dat vooral als vulling van de nissen in diverse patronen voorkomt. Het grondplan toont een kerkzaal die uit drie, vier of

foto film
merema
geluid

**VOORDEELIGER IN
'SWERELDS GROOTSTE
MERKEN...!**

winkelcentrum „lewenborg“
tel 414779
groningen

*uw brood wordt natuurlijk
gebakken door*

**Warme Bakker
TEUN MEINDERTSMA**

Winkelcentrum Lewenborg, tel. 415222
Selwerd, tel. 778455
Versmarkt Korreweg 51-53
Claremaheerd 47
Beyum Oost, tel. 421452

Foto van de maand

Teunis Ton maakte deze foto van de maand: niet vanwege het mooie, maar vanwege het absurde feit dat zo'n druk bereden weg maar liefst zes weken wordt afgesloten.

vijf traveeën bestaat en aan de oostzijde meestal recht-gesloten is. De oostelijke travee doet dienst als koor. Hoewel deze zich uiterlijk door niets van de andere als zodanig onderscheidt, krijgt deze binnen echter soms een extra accent, doordat de oostelijke gordelboog (de triomfboog) wat rijker versierd is dan de andere.

Koepelgewelven

De bouw van koepelgewelven kwam via Westfalen naar het noorden.

Het gebruik van baksteen heeft het uiterlijk van deze kerken een eigen karakter gegeven, in tegenstelling tot die in de natuursteenbouw in Westfalen.

De romano-gotische bouwstijl is vooral in Groningen tot grote bloei gekomen. Deze bouw heeft zich weten te handhaven tot in de eerste helft van de 14de eeuw.

Rolf Jurjens

Hervormde Gemeente Garmerwolde/Thesinge

- 1 sept. Garmerwolde 9.30 uur gezamenl. dienst, ds. C. de Vries-Batenburg
- 8 sept. Thesinge 9.30 uur ds. P.J. de Bruyn, Groningen
- 15 sept. garmerwolde 9.30 uur ds. C. de Vries-Batenburg, startdienst winterwerk met doop en bevestiging ouderling
- 22 sept. Thesinge 9.30 uur gezamenl. dienst in geref. kerk, ds. Jans, afscheid
- 29 sept. Garmerwolde 9.30 uur ds. C. de Vries-Batenburg, vredesdienst

Te koop

- 100 grijze sneldekkers, f 50,-
- fietsenrek voor op trekhaak, voor twee à drie fietsen, f 50,-
- paar Adidas voetbalschoenen, maat 40, drie maanden oud, f 25,-

Tel. 050 - 421160

Kerkdiensten Geref. Kerk Thesinge/Garmerwolde

- 1. sept. 9.30 u. Gezamenlijke dienst, Ds. Jans/Ds. de Vries-Batenburg; 14.30 u. Drs. Buys, Hoogkerk
- 8 sept. 9.30 u. Dhr. Volders, Stadskanaal; 14.30 u. Ds. de Jong, Coevorden
- 15 sept. 9.30 u. Ds. Feenstra, Zevenhuizen; 14.30 u. Drs. Menkveld, Winschoten
- 22 sept. 9.30 u. Ds. Jans, Groningen (afscheidsdienst); 14.30 u. Dra. Scheltens-Ritzema, Glimmen (jeugd-dienst)
- 29 sept. 9.30 u. Ds. Raven, Bedum; 14.30 u. Dhr. Venema, Onderdendam.

REDAKTIE

Redactie Garmerwolde:
Carel Hazeveld, Peta Jurjens, Delta v.d. Molen, Henk Remerie (fotograaf), Tiny Smit, Hillie Ramaker-Tepper, Sjaak Teunis, Ton Werdeker.

Redactie Thesinge:
Teunis Ton (fotograaf), Elisabeth Tolenaar, Joanne v.d. Meulen, Truus Top, Metha Nijkamp, Lucie Kol-Slachter.

Eind-redactie Garmerwolde:
Tiny Smit, Dorpsweg 36, tel. 050-417178

Eind-redactie Thesinge:
Joanne v.d. Meulen, Schutterlaan 25, tel. 05902-3544.

Lay-out: Lucie Kol-Slachter, Metha Nijkamp

Tekeningen: Ad van Zalk

Administratie: Peta Jurjens, L. v.d. Veenstraat 15, 9798 PK Garmerwolde, tel. 050-416094.

Bank: Rabo Garmerwolde, rek.nr. 32.07.05.749 giro v.d. bank 815949.

Abonnementsgeld f 17.50 p.j.

Kopij inleveren: steeds vóór het 2e weekeinde van de maand.

Goederen gebracht in de L. v.d. Veenstraat 3 Garmerwolde, (050-413045) worden vrijdagavond thuis gebracht.

Tevens: Suède-reiniging, stoppage en kledingreparatie.

Goed voor uw goed

WHITE Gazonmaaiers

Div. typen en uitvoeringen
LEVERING EN REPARATIE

L.M.B. Oudman Thesinge

Tel. 05902-1321, Thesinge

GARMERWOLDE KANO en BOOT VERHUUR

ook voor groepen

Dorpsweg 55
Garmerwolde
050 - 416252

DROGISTERIJ - PARFUMERIE - REFORM - SCHOONHEIDSSALON

DE VRIES

WINKELCENTRUM LEWENBORG GRONINGEN TELEFOON 050-410508.